

Araştırma Makalesi/Research Article

Kentleşme Politikalarının Tarım Alanları Üzerindeki Etkisi: Çilesiz Mahallesi (Malatya) Örneği

İlkim Güven^{1*}

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Malatya
*Sorumlu yazar: ilkim.guven@ozal.edu.tr

Geliş Tarihi: 06.08.2022

Kabul Tarihi: 14.12.2022

Öz

Malatya, 6360 sayılı kanun ile büyükşehir olarak kabul edilen illerdendir. Merkez ilçelerinden biri olan Yeşilyurt, tarım üretiminin yaygın olduğu çeşitli mahalle ve köylerin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bahsi geçen tarım arazilerinin kontrolünün ve bölgedeki imar faaliyetlerinin kararının bir ilçe belediyesine bağlanması, arazilerdeki faaliyetleri kolaylaştırmıştır. Ek olarak doğum ve göç gibi sebeplerle yaşanan nüfus artışının ilçede yüksek bir konut talebi meydana getirmesiyle tarım arazileri, kentsel yayılmaya dahil olarak imara açılmıştır. Bu çalışmada devlet eliyle yürütülen kentsel politikaların etkisi ile gerçekleşen kentsel yayılmanın, tarım arazileri üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. İmar rantının sebep olduğu kentsel değişim, Yeşilyurt İlçesine bağlı Çilesiz Mahallesi'nde yer alan tarım arazilerinin imar planları ve uydu görüntüleri üzerinden incelenmesi ve yapılan saha araştırmasında elde edilen verilerin ele alınması ile tespit edilmiştir. Bulgular doğrultusunda, bölgedeki tarım alanlarının dikkat çekici şekilde azaldığı tespit edilmiştir. Bu azalma ise başta tarımsal üretim olmak üzere çeşitli ekonomik kalemlere etki etmektedir. Çalışma, Malatya İlindeki tarımsal üretim için önem taşıyan toprakların kentsel gelişim/ rant uğruna feda edilmemesi gerektiğini ve sürdürülebilir politikalar bağlamında kent merkezlerine yakın konumlardaki tarım alanlarındaki üretimin devam etmesinin gerekliliğini öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çilesiz Mahallesi, İmar, Kentsel Politika, Kentsel Yayılma, Konut Üretimi, Tarım Arazisi

The Effect of Urban Policies on Agricultural Lands: The Case of Çilesiz Neighbourhood (Malatya)

Abstract

Malatya is one of the provinces accepted as a metropolitan city with the law numbered 6360. Yeşilyurt, one of the central districts, was formed by combining various neighbourhoods and villages where agricultural production is common. Connecting the aforementioned agricultural lands to a district municipality facilitated the construction activities in the lands. In addition, the increase in population due to reasons such as birth and migration has created a high demand for housing in the district, and farmlands have been opened to development by including urban sprawl. In this study, the effects of urban sprawl, which is realized by the effect of urban policies carried out by the state, on farmlands are discussed. The urban change caused by the rant seeking behaviour has been determined by examining the farmlands in Çilesiz Neighbourhood of Yeşilyurt District through satellite images, development plans and considering the data obtained in the field research. In line with the findings, it has been determined that the agricultural areas in the region have decreased remarkably. This decrease affects various economic items, especially agricultural production. This study argues that the lands that are important for agricultural production in Malatya Province should not be sacrificed for the sake of urban development/unearned income and that the production in agricultural areas near to the city centres should continue in the context of sustainable policies.

Keywords: Çilesiz Neighbourhood, Construction, Urban Policies, Urban Sprawl, Housing Production, Agricultural Land

Giriş

Kentsel alanların dinamiği; fiziksel, toplumsal, çevresel, ekonomik hatta siyasal ve ideolojik faktörlerin etkisinde değişikliklere yol açar. Bu dönüşüm ve değişimler çoğunlukla mekân ve yaşam

kalitesini artırırken bazı durumlarda ise ekonomik, çevresel ve fiziksel bozulmalarla kendini gösterir (Akkar, 2006). Şehirler artan nüfusu barındırabilmek için mekânsal olarak büyüme ihtiyacı duyar. Nüfusun dışında, artan gelirler de kentsel büyümeyi etkilemektedir (Brueckner, 2000). Kentlerin nüfus artışına cevabı; kentsel alanların genişlemesi, barınma ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması için üretilmiş yapıların artması ve kent içerisinde yayılması ile yansımaktadır. Ancak kent, artan nüfusun mekânsal gerekliliklerini karşılamakta zorlanmaktadır. Bu sebeple başta konut üretimi olmak üzere tüm kentsel alan üretimleri; kent içi boşluklardan başlamak üzere kentin yapılı yakın çevresinde, sonra ise doğal kaynakları içinde bulunduran kırsal alanlarda varlık göstermeye ve yayılmaya başlamıştır (Yenigül, 2016).

Dünyadaki ekonomik, siyasal, sosyal ve teknolojik gelişmeler; kamu yönetimlerinin iç yapısında değişirici ve dönüştürücü bir etki sahibidir. Bu değişikliklerle küresel entegrasyon düzeyi yükselen bu toplumlar mevcut değişime katkı sağlarken, yaşanan değişikliklerin sonuçları olumlu ve olumsuz anlamda etkilere sebep olmaktadır (Oktay, 2016). Örneğin kıra ait unsurlar ve kente ait unsurların bir araya gelmesi ile ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel sorunlar meydana gelmektedir (İrdem ve Mutlu, 2016). Brundtland Raporu'na göre kentsel yayılma ciddi bir problemdir. Ayrıca şehirlerin tarım arazileri üzerinde kontrolsüz bir şekilde geliştirilmesi ile tarım alanları kaybedilmektedir (World Commission on Environment and Development, 1987).

İmar planlamaları, kentsel alanlardaki mekânsal düzenlemelerin temel aracıdır (Koca, 1997). Kentler ve imar ile ilgili büyükşehirleri ilgilendiren birçok yasal düzenleme bulunmaktadır (Çizelge 1). 1982 Anayasasının 127. Maddesi olan “Büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir.” hükmü, Türkiye’deki büyükşehir belediyeleri ile ilgili ilk hukuki düzenleme olsa da Türkiye’deki büyükşehir belediyesi yönetim modeli 1984 yılında başlatılmıştır (Keleş, 2014; Zengin, 2013). 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası yürürlüğe girmiştir (Üçer ve ark., 2018). 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ile yerel yönetimler daha etkin hale gelmiştir. Bu kanundaki uygulamanın kapsamı, 2012’de kabul edilen ve 2014’te yürürlüğe giren 6360 sayılı yasa ile genişletilmiştir (Ayyıldız ve ark., 2016). 6360 sayılı yasanın temel kaynağı 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasında yapılan değişikliklerdir. Bu yasa ile yerel yönetimlerin yapısında değişiklikler yapılarak yerel yönetime ait birimlerin kaldırılması ve tek bir yönetim biriminin öne çıkartılması ile hizmetlerin tek merkezden idare edilebilmesi sağlanmıştır (Yılmaz ve Kaypak, 2017). Pergel yasası olarak da bilinen bu yasayla bir yerleşimin büyükşehir olarak kabul edilebilmesi için belediye sınırları baz alınarak çevresindeki yerleşim yerlerine en fazla 1 km uzaklıktaki nüfusun toplam 750 000 kişi olması şartı getirilmiştir (Özgür, 2010; Partigöç, 2018) Bu şekilde yerel yönetimlerin temel yapıları üzerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. İl mülki sınırları belediye sınırları olarak kabul edilmiştir. Malatya da bu kanun ile birlikte büyükşehir statüsü alan illerden biridir.

Table 1. Legal Arrangements Regarding Metropolitan Municipalities

Çizelge 1. Büyükşehir Belediyeleri ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Yıl	Yasal Düzenleme
1982	Anayasa
1984	3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası
1986	3306 Sayılı Kanun
1987	3391, 3398 ve 3399 Sayılı Kanunlar
1988	3508 Sayılı Kanun
2004	5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu
2014	6360 Sayılı Yasa

Siyasi kararların planlamayı etkilemesi ile kentlerin idari sınırları doğal sınırlardan bağımsız bir biçimde değişmektedir. Diğer bir deyişle, bu siyasi kararlar yerel yönetimlerin arazi planlaması konusundaki sorumluluklarını etkilemektedir (Güney ve ark., 2020). Tüm bu yasa ve düzenlemelerle kırsal ve kentsel alanlar üzerine çeşitli kararlar alınmıştır. Ancak bu kararlar, kentsel alanlar ile kırsal alanları kendi içerisinde kentin ve kentlinin taleplerini karşılamak üzere geliştirecek bütünleyici yaklaşımlar içermemektedir. Bu sebeple kentsel alanların gelişimi desteklenirken kırsal alanlar geri planda kalmıştır (Erbaş, 2018). Ayrıca kırsal alanların imara açılması ile kentlerin büyümesi hızlı ve kontrolsüz bir biçimde gerçekleşmektedir. İmara açılan bölgelerde yaygınlaşan konut üretimi ve bunun yanında eklenen kentsel donatılar, kentlilerin taleplerini karşılarken öte yandan yok edilen kırsal

alanlar ile üretim çarkının temel basamağı olan tarım alanları zarar görmektedir. Kentlerdeki doğal alanların dönüşümleri, fiziksel planlamanın bir hiyerarşi doğrultusunda kurumsallaşması sebebi ile ekonomiden etkilenmektedir. Bu sürecin hızı ve yoğunluğunun ekolojik dengenin eşliğini aşması kaçınılmaz bir sonuçtur. Şehirler; bina ve nüfus yoğunluğunu artırma eğiliminde olduğundan kentsel alanların kırsal alanlara oranla daha fazla ekonomik getiri sağladığı kabul edilir ve bu sebeple de gıda güvenliğinin dolayısı ile tarım alanlarının önemi göz ardı edilir (Güney ve ark., 2020). Bu sebeple kentlerin genişlemesi, ilk olarak mekânın temel varlığı olan toprağı etkilemektedir. Kırsal alanda gerçekleştirilen faaliyetler için çok önemli olan toprak, kentleşme ve diğer sektörler için de gerekli olduğundan; kentsel yayılma, kentin yakın çevresindeki genellikle verimli olan tarım topraklarını tehdit etmektedir (Sezgin ve Varol, 2012). Tarım arazileri mahsul yetiştirmek için uygun oldukları gibi düzlük ve yerleşimlere yakınlık anlamında da yeni inşa edilecek konutlar için uygun olma eğilimindedir (Ewing, 2008). Kentleşme ile kentsel alanlarda oluşan rant miktarının tarımsal getiriye göre daha yüksek olması ve daha az risk içermesi sebebi ile tarım alanları, başta konut olmak üzere çeşitli kentsel kullanımlara dönüşmektedir. Kırsal alanda yer alan topraklara arsa stoku gözüyle bakılmaktadır (United Nations Development Programme (UNDP, 2021).

Tarım ürünlerinin ekonomik getirisinin her geçen yıl düşmesi ile tarımın ülke ekonomisindeki önemi azalsa da tarım; gıda gereksinimlerini karşılama, sanayi sektörüne bir girdi olma, ihracat imkânı sağlama ve istihdam olanakları üretme anlamında önemini korumaktadır (Yenigül, 2016). Tarım toprakları yağmur suyunun emilmesini sağlayarak bölgedeki su dengesinin kurulmasına yardımcı olurken sele karşı koruma sağlamakta ve sahip olduğu bitki örtüsü sayesinde hava kirliliğini engellemektedir (DeGrove ve Deborah, 1992). Bu sebeple tarım arazilerinde yaşanan kentsel genişlemenin kaçınılmaz sonuçları; doğal kaynaklara verilen zarar, açık alanların azalması, tarım arazilerinin zarar görmesi ve fauna/flora türlerinin azalması hatta yok olmasıdır (Frenkel, 2004). Öte yandan, tarım alanlarının artan nüfusun ihtiyaç ve taleplerini karşılamak amacıyla tüketilmesine karşın tarım arazilerine olan ihtiyacın da nüfus artışı ile artacak olması, kendi içinde çelişkilidir (DeGrove ve Deborah, 1992).

Tarım arazilerinin sahip olduğu ekolojik değer; gelecek kuşaklara bırakılabilecek ekonomik, ekolojik ve doğal koşulları kapsayan kavram olan "sürdürülebilir kalkınma" üzerinden anlaşılabilir. Bu kavram, temelini insanlığın gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye sokmadan günlük ihtiyaçlarını karşılayarak kalkınmayı sürdürülebilir kılması yetisi üzerine şekillenen bir kavramdır (Bourdeau, 1999). Türkiye'nin de kurucu üyelerinden biri olduğu Birleşmiş Milletler (BM), 2015 yılında 2030 yılına kadar tamamlanmak üzere 17 adet küresel amaç üzerinde uzlaşmıştır. Kentteki tarım alanlarının imara açılması ve üretimden yoksun bırakılması, her ne kadar kentleşme ve konut arzı için olumlu bir adım olsa da belirlenen bu sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda ortaya konmuş evrensel hedefler ile çelişmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer ismi ile Küresel Amaçlar; yoksulluğun ortadan kalkması, gezegenin korunması ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasının sağlanması için evrensel bir eylem çağrısıdır (UNDP, 2021). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından "Açlığa Son" adlı hedefin "Güvenilir ve Besleyici Gıdaya Evrensel Erişim", "Küçük Ölçekli Gıda Üreticilerinin Verimlilik Ve Gelirlerinin İki Katına Çıkarılması" ve "Sürdürülebilir Gıda Üretimi ve Dayanıklı Tarım Uygulamaları" adlı hedefleri ile "Sorumlu Üretim ve Tüketim" adlı hedefin "Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi ve Kullanımı" adlı alt başlığı ve "Karasal Yaşam" adlı hedefin "Biyçeşitliliğin ve Doğal Habitatların Korunması" ve " Ekosistemlerin ve Biyçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı İçin Finansal Kaynakların Artırılması" adlı alt başlıkları; tarım alanlarının ve tarımsal üretimlerin devam ettirilmesi ile yakından ilgilidir (Şekil 1). Ancak Türkiye'de bulunan tarım alanları; tarımsal üretim dışında kentleşme, sanayi, turizm, enerji santrali ve endüstriyel tesisler, altyapı projeleri ve kamu yatırımları gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bu arazilerin geri dönüştürülemez biçimde kullanımı, kısa vadede maddi kazanç ya da rant getiriyor olsa dahi uzun vadede telafi edilemeyecek bir sosyo-ekonomik olumsuzluk yaratacaktır (Karakuş ve ark., 2019).

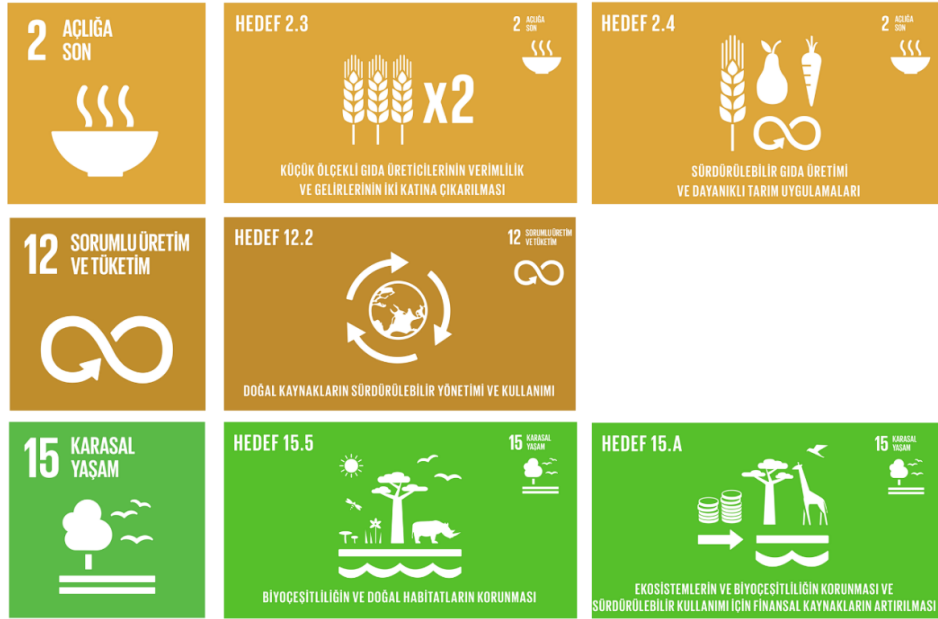

Figure 1. Sustainable Development Goals (arranged from UNDP, 2021)

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (UNDP, 2021) kaynağından düzenlenmiştir.

Bu çalışma, devlet eliyle yürütülen kentsel politikalarının etkisiyle gerçekleşen kentsel yayılmanın kentteki tarım alanları üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, kent ve kentli ihtiyaçları dahilinde artan konut ve kentsel donatı arzının belediyeler ve diğer söz sahipleri tarafından ne şekilde karşılandığının ve bu karşılığın kentteki tarım arazisi miktarına olan etkilerinin araştırılmasıdır. Çalışma alanı olarak seçilen Malatya İli Yeşilyurt İlçesi Çilesiz Mahallesi sınırları içerisinde bulunan tarım arazileri; 2000’li yıllarda yaşanan kentsel, demografik ve yönetsel kararlar sebebi ile köklü değişiklikler yaşamıştır. Literatür yardımı ile listelenen bu kararlar; arazi analizleri, uydu görüntüleri, imar planları ve yerinde incelemeler ile desteklenmiştir. Kentsel planlamalar yapılırken ve karar vericiler tarafından kenti ilgilendiren yasa ve kanunlar çıkartılırken doğal çevrenin -Çilesiz Mahallesi örneğinde tarım alanlarının- öneminin göz ardı edildiği görülmektedir. Çalışmada; Türkiye’nin çeşitli illerine ve Malatya iline ait nüfus, kentleşme, konut ve tarım arazilerinin değişimi/dönüşümü ile ilgili tez ve makalelerden faydalanılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından paylaşılan nüfus, kentleşme ve konut üretimi/talebi verileri kullanılmıştır. Malatya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Planlama Şube Müdürlüğü (Anonim, 2008)’nden elde edilen 2008 yılında onanmış 1/5000 Ölçekli İlave ve Revizyon Nazım İmar Planı incelenerek ele alınan mahalleye ait arazi parsellerinin tasarlanan işlevleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler, Google Earth uydu görüntüleri (Anonim, 2021a), Copernicus (Anonim, 2022a) ve LDN (Land Degradation Neutrality) Karar Destek Sistemi (Anonim, 2022b) ve uygulamasının sunmuş olduğu arazi örtüsü bilgileri ile karşılaştırılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma alanı; Malatya İli Yeşilyurt İlçesi sınırlarında yer alan ve yaklaşık olarak 230 hektarlık (Anonim, 2021a) alanı kaplayan Çilesiz Mahallesi olarak belirlenmiştir. Bu bölgede yapılacak araştırmayı desteklemek açısından literatürde yer alan Malatya ve diğer büyükşehirlere ait; nüfus, kentleşme, konut ve tarım arazilerinin değişimi/dönüşümü ile ilgili tez ve makaleler incelenmiştir. Yapılan literatür taraması, başta belediye ve yerel yönetimler ölçeğinde alınan kentsel ve bölgesel kararlar olmak üzere tarım arazileri üzerinde değişime yol açan tüm yasa ve kanunların incelenmesi ile sonuçlanmıştır.

Yapılan inceleme ile bölgede yaşanan gelişmeler kronolojik olarak taranmıştır. Literatür taramasına ek olarak bu bulguları destekler nitelikte olması amacı ile bölgeye ait imar planları, haritalar ve uydu görüntüleri incelenmiştir. Malatya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Planlama Şube Müdürlüğü’nden elde edilen 2008 yılında onanmış (11.03.2022 tarihli meclis kararı ile son revizesi kabul edilmiştir) 1/5000 Ölçekli İlave ve Revizyon Nazım İmar Planında, Çilesiz Mahallesi’ne ait

bölge işaretlenerek veriler görselleştirilmiştir (Anonim, 2008) (Şekil 9). İmar planı üzerindeki parsellerin büyüklükleri, karşılaştırılmaları ve Şekil 12’de görüldüğü üzere 2013 yılında henüz tarım alanı olarak ele alınan toplam arazi içerisinde “gelişme konut alanı” birimlerine ayrılmış alan hesaplamaları yapılmıştır. Google Earth verilerine bakıldığında, geçmiş zamanlı uydu görüntülerinin çekim aralıkları 2011, 2013, 2015, 2019 ve 2021 yıllarıdır. Bu sebeple makaledeki Google Earth uydu görüntüleri bahsi geçen tarihler baz alınarak elde edilmiştir. Geçmişe dayalı harita verilerine ulaşabilmek için Copernicus (Anonim, 2022a) ve LDN Karar Destek Sistemi (Anonim, 2022b) uygulamasına başvurulmuştur. Ayrıca TÜİK tarafından paylaşılan nüfus, kentleşme ve konut üretimi/talebi verilerinden faydalanılmıştır (TÜİK, 2022a; TÜİK, 2022b; TÜİK, 2022c). Bunlara ek olarak, bölge arazisi farklı tarihlerde yerinde incelenerek bölgedeki inşa faaliyetleri ve bölge gelişimi görsel kayıt altına alınmıştır. Literatür bilgileri, imar planları, uydu görüntüleri, istatistiki veriler ve yerinde incelemeler bir araya getirilerek bulgular elde edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma Çalışma Alanının Genel Özellikleri

Malatya, Yukarı Fırat Havzasında yer almaktadır. Orta Asya, Orta Doğu ve Mezopotamya’dan gelen ticari yolların kesişmesi sebebi ile önemli bir merkezdir. Türkiye’nin önemli tarım kentlerinden biri olan Malatya’da başta Türkiye’nin toplam kayısı üretiminin yarısı üretilirken şeker pancarı, arpa ve nohut da yetiştirilebilmektedir (Özüpekçe, 2021). Ticaret ve tarım potansiyelleri ile ön planda olan Malatya, Türkiye’nin kalabalık şehirleri listesinde 28. sıradadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2021 sonu itibarıyla Yeşilyurt İlçesinin nüfusu, toplam nüfusun %41,67’sini oluşturmaktadır. Bölgedeki nüfusunun 2007 yılından itibaren her yıl arttığı görülmektedir (Şekil 2) (Anonim, 2021c).

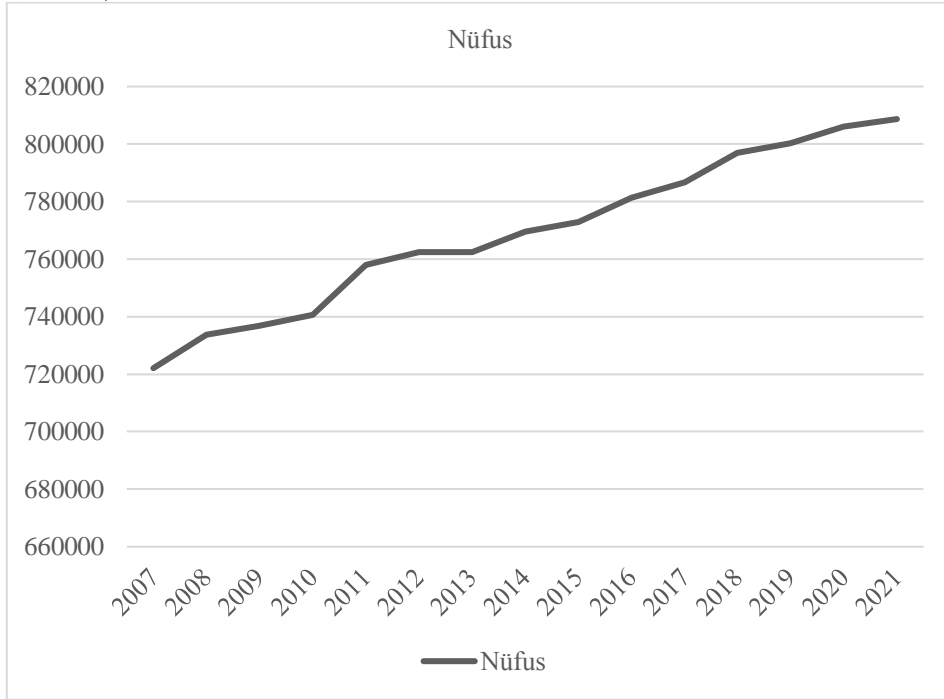

Figure 2. Malatya Population by Years (Anonim, 2021c)

Şekil 2. Yıllara Göre Malatya Nüfusu (Anonim, 2021c)

Çalışma alanı Malatya İlının, Yeşilyurt İlçesine bağlı olan Çilesiz Mahallesi (Şekil 3)’dir. Malatya, 6360 sayılı kanun ile büyükşehir olarak kabul edilen illerden (Aydın, Denizli, Balıkesir, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van) biridir ve Yeşilyurt ilçesi iki merkez ilçeden biri olarak tanımlanır. Yeşilyurt; eski Yeşilyurt ilçesi ile Gündüzbey, Yakınca, Şahnahan, Dilek, Topsöğüt, Bostanbaşı beldeleri; ilden katılan 36 mahalle ve mahalle statüsü kazanan 39 köyün birleşmesi (Şekil 4) ile oluşmuştur (Anonim, 2021c).

Figure 3. Malatya and surrounding provinces, Yeşilyurt and surrounding districts and Neighborhoods and Towns Constituting Yeşilyurt District (Anonim, 2021b) (Visualized by the author)
Şekil 3. Malatya İli ve Çevre İller ile Yeşilyurt İlçesi ve Çevre İlçeler ile Yeşilyurt İlçesini Oluşturan Mahalle ve Beldeler (Anonim, 2021b) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

İlçe, özellikle 2012 yılında 6360 sayılı kanunla Malatya'nın büyükşehir olarak kabul edilmesiyle artan nüfus ve nüfusun talepleri ile konut üretimi ve arzında önemli bir noktaya ulaşmıştır. Şekil 4'e göre Malatya İli genelindeki ikamet amaçlı bina sayısı ile Yeşilyurt İlçesindeki genelindeki ikamet amaçlı bina sayısı karşılaştırıldığında, il genelindeki ikamet amaçlı bina sayısı içerisinde Yeşilyurt İlçesinin payının 2012 yılından itibaren ciddi şekilde arttığı gözlemlenmektedir. İkamet amaçlı bina sayısı 2012 yılında 80'ken 2013 yılında %132,5 artarak 186 olmuştur. Bu sayıyı 2014 yılında 368 konut ve 2015'te ise 394 konut izlemektedir. 2011 yılında 30 bina ile il genelindeki toplam ikamet amaçlı bina sayısı olan 464 binanın %6,4'ünü karşılayan Yeşilyurt İlçesi, 2021 yılında 264 bina ile ildeki toplam ikamet amaçlı bina sayısı olan 700'ün %37'sini içerir hale gelmiştir.

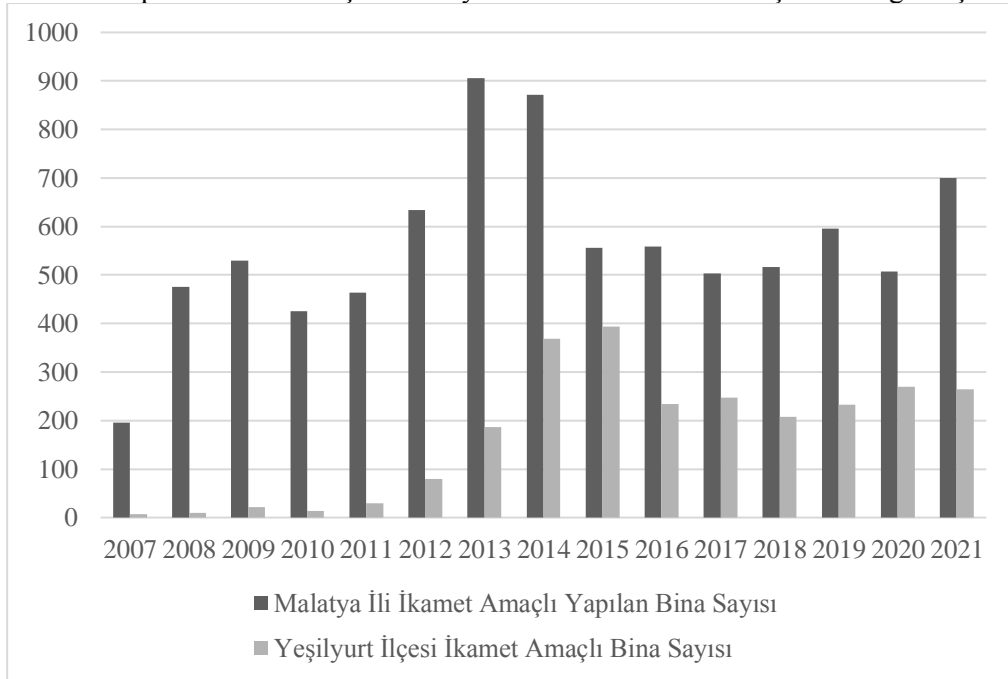

Figure 4. Statistics on the number of residential purposed buildings (TÜİK, 2022b)
Şekil 4. İkamet amaçlı yapılan bina sayısı istatistikleri (TÜİK, 2022b)

Şekil 5'te yer alan Yeşilyurt İlçesine ait Kısa Dönemli İş İstatistikleri İnşaat Göstergeleri (TÜİK, 2022b) incelendiğinde ikamet amaçlı yapı miktarı, ilçedeki toplam yapı izni sayısının 2007, 2009, 2011 yıllarında tamamını; 2008, 2012, 2015, 2017 ve 2021 yıllarında %90'ın üzerindeki miktarını ve %73 ile grafikte bir uç değer oluşturan 2018 yılı haricindeki tüm yıllarda %80'in üzerindeki miktarını oluşturduğu görülmektedir. Toplam yapı izni sayısının çoğunluğunun ikamet

amaçlı yapılardan oluşması, ilçedeki inşaat faaliyetlerinin özellikle konut üretimine yöneldiğini göstermektedir.

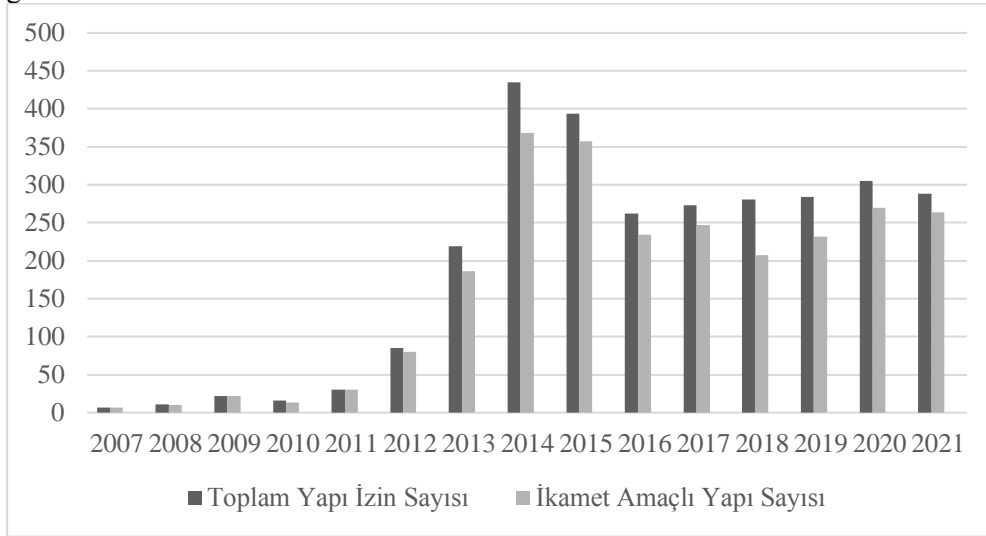

Figure 5. Total building permits and residence permits in Yeşilyurt District (TÜİK, 2022a)

Şekil 5. Yeşilyurt İlçesindeki toplam yapı izin sayısı ile ikamet amaçlı yapı izin sayıları (TÜİK, 2022a)

Malatya İli genelinde yapılan konut satışlarının büyük bir bölümü 2015 yılından itibaren Yeşilyurt İlçesinde gerçekleşmiştir. Şekil 6'da, il genelindeki konut satışları ile Yeşilyurt İlçesindeki konut satış miktarları görülmektedir. Bu istatistiki veriye göre 2015 yılında il genelinde satılan toplam 6580 konutun 5440'ı (toplam konut satışının %82'si), 2016 yılında il genelinde satılan toplam 7012 konutun 5386'sı (toplam konut satışının %76'sı), 2017 yılında il genelinde satılan toplam 6644 konutun 5340'ı (toplam konut satışının %80'i), 2018'de il genelinde satılan toplam 6147 konutun 5177'si (toplam konut satışının %84'ü), 2019'da il genelinde satılan toplam 6732 konutun 5005'i (toplam konut satışının %74'ü), 2020'de il genelinde satılan toplam 7387 konutun 5300'ü (toplam konut satışının %71'i) ve 2021 yılında il genelinde satılan toplam 7070 konutun 6023 adedi (toplam konut satışının %85'i) Yeşilyurt İlçesine aittir (TÜİK, 2022a).

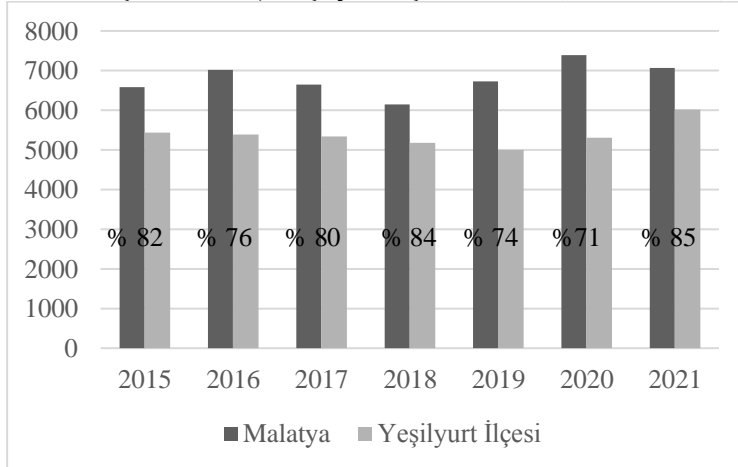

Figure 6. Housing sales in Malatya and Yeşilyurt Districts by years (TÜİK, 2022a)

Şekil 6. Yıllara göre Malatya ve Yeşilyurt İlçesinde konut satışları (TÜİK, 2022a)

Tarımsal Alan Kullanımının Değişimi

Bir arazinin tarımsal üretim için uygun olması çoğunlukla konut üretimi için de uygun olduğunu (Ewing, 2008), göstermektedir. Konut üretiminin zorluklarından biri olan “araziye ait tesviyelerin yapılması”, tarım alanları özelinde ele alındığında yapım sürecini kolaylaştırmaktadır. Çünkü tarım alanları genellikle düz ve engebesiz alanlardır. Ancak bu alanların imara açılması, tarım kenti özelliği gösteren (Yılmaz ve Kaypak, 2017) Malatya için tarımsal ürün kimliği açısından risk taşımaktadır. Çizelge 2'de yer alan TÜİK'in sunmuş olduğu verilere göre Malatya ili genelinde 1998

yılında 388277 ha olan tarım alanı 2020 yılına gelindiğinde 280781 ha ile %28 azalma yaşamıştır (TÜİK, 2022b).

Table 2. Amount of agricultural lands in Malatya by years (TÜİK, 2022b)

Çizelge 2. Yıllara göre Malatya'da tarım alanlarının miktarı (TÜİK, 2022b)

	Yıllar				
	2000	2005	2010	2015	2020
Tarım alanı (ha)	388277	383919	372189	295037	280781

Şekil 7'de Malatya İlinin tarımsal alanlarının yıllara göre azalış grafiği görülmektedir. Buna göre kentteki tarım alanları ile ilgili yaşanan belirgin değişimler, imar ve planlama ile ilgili kararların tarım alanlarının miktarına olan etkisini ortaya koymaktadır.

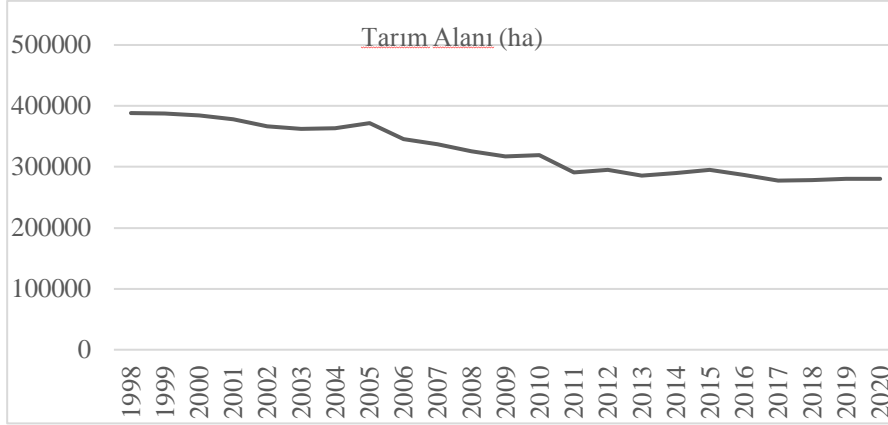

Figure 7. The graph of the change of agricultural areas in Malatya by years (TÜİK, 2022b)

Şekil 7. Yıllara göre Malatya'daki tarım alanlarının değişimi grafiği (TÜİK, 2022b)

Çalışma Alanının Analizi

Bölge arazisi, Malatya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Planlama Şube Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yayınlanan 1/5000 İmar Planına göre çoğunlukla gelişme konut alanı olarak planlanmıştır. Şekil 8'de yer alan Çilesiz Mahallesi İmar Planı (Anonim, 2008), gelişme konut alanı için ayrılan toprak miktarının yoğunluğunu göz önüne sermektedir. Bu plan dahilinde 2021 yılına gelindiğinde Çilesiz Mahallesi, kentli için bir konut bölgesi haline gelmiştir.

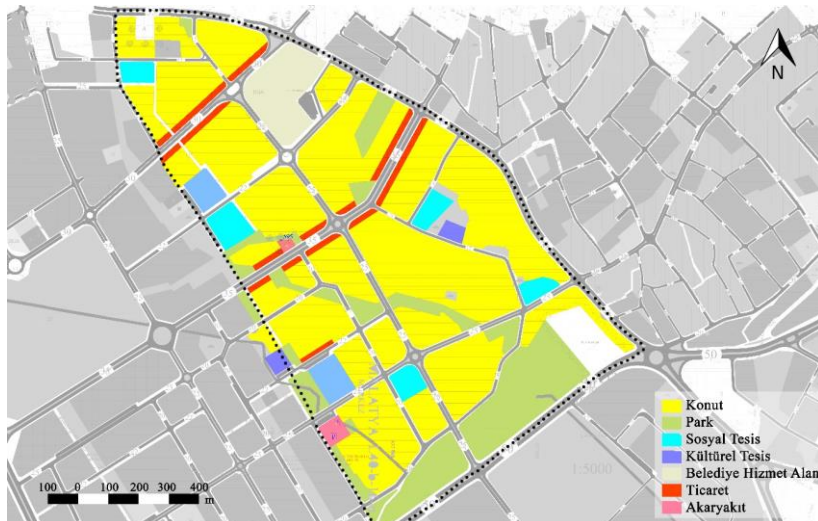

Figure 8. Çilesiz neighbourhood in the 1/5000 Master Zoning Plan of 2008 (Anonymous, 2008) (Visualized by the author.)

Şekil 8. 2008 yılı 1/5000 Nazım İmar Planı içerisinde Çilesiz Mahallesi (Anonim, 2008) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

Şekil 10'da Çilesiz Mahallesi'nin 1990 ve 2008 yıllarındaki arazi örtüsü değişimi görülmektedir. Buna göre bahsi geçen mahalle, 1990 yılında tamamen tarım alanı olarak görülürken 2008 yılında bu baskınlığını kaybederek yapay alanlardan oluşan bir arazi haline gelmiştir. Arazi kayıplarına bakıldığında kaybedilen arazilerin tarım arazisi olduğu, arazi kazançlarına bakıldığında ise kazanılan arazilerin yapay alanlara dönüştüğü görülmektedir.

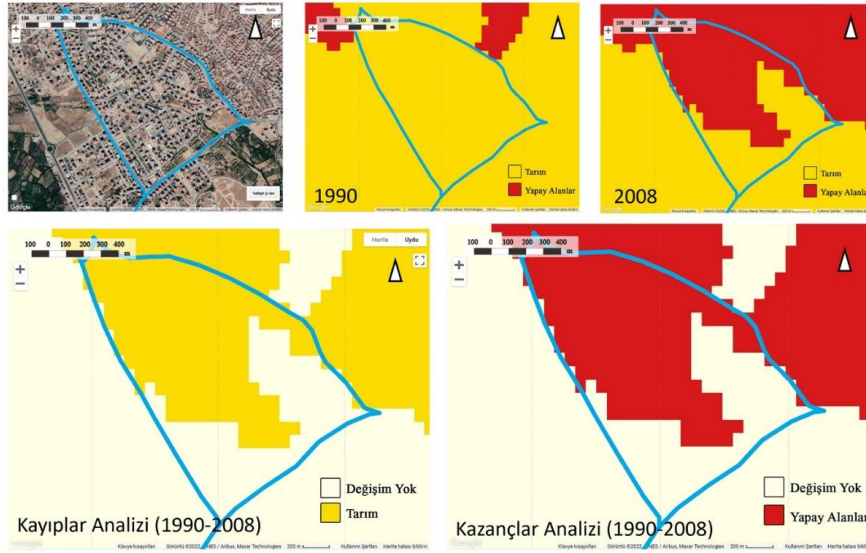

Figure 9. Land cover change of Çilesiz Mahallesi (Anonim, 2022b) (Visualized by the author)
Şekil 9. Çilesiz Mahallesi'nin arazi örtüsü değişimi (Anonim, 2022b) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu ile Avrupa Uzay Ajansı tarafından yeryüzünün incelenmesinde kullanılan kaynak olan Copernicus'a göre (Anonim, 2022a), Yeşilyurt İlçesinin durumu Şekil 10'da gösterilmiştir. 2012 harita verilerine göre ele alınan Çilesiz Mahallesi arazisinin lejantta ifade edildiği üzere tarım alanları ve doğal alanlardan oluştuğu görülmektedir. Ek olarak; ekilebilir arazi, çok yıllık bitkiler ve meraların bulunduğu ifade edilebilir. İlçenin nadir bölgelerinde ormanlar varken genel olarak otsu bitki toplulukları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bitki örtüsünün az olduğu ya da hiç olmadığı açık alanlar da bulunmaktadır.

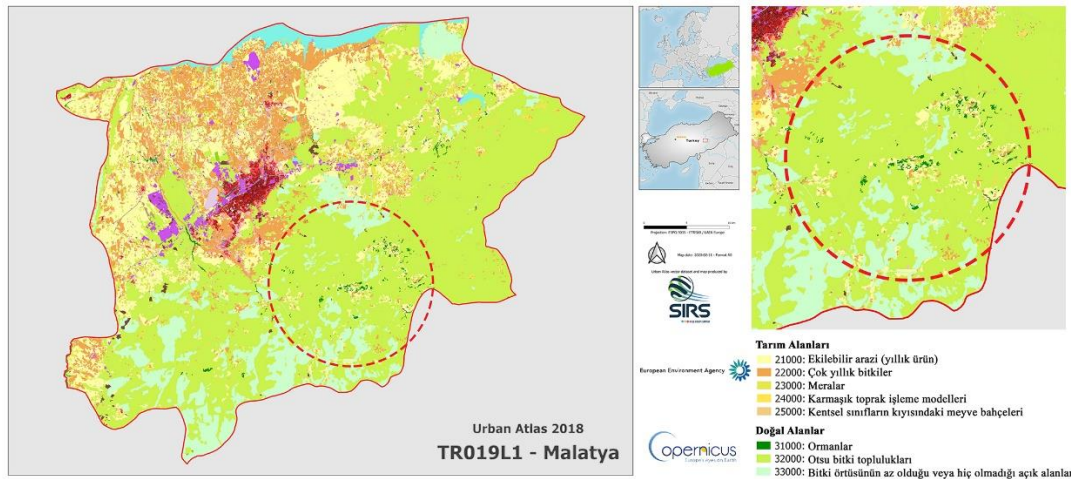

Figure 10. Land cover map of Malatya Province and Yeşilyurt District (2012) (Anonim, 2022a) (Edited by the author.)

Şekil 10. Malatya İli ve Yeşilyurt İlçesine ait arazi örtüsü haritası (2012 yılı) (Anonim, 2022a) (Yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Şekil 12'de yer alan 2009 yılına ait uydu görüntüsünde henüz yapılaşmadığı görülen parsellerin 2021 yılına gelindiğinde konut için dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu uydu görüntüleri ile de desteklendiği üzere, 2009 yılında Çilesiz Mahallesi'nin toprak örtüsü tamamen kırsal görüntüdedir. Şekil 13'te 2011, 2013, 2015, 2019 yapılaşma oranının ifade edildiği uydu görüntüleri verilen

bölgenin yıllara bağlı yapılaşması görülmektedir. 2011 yılı ile 2013 yılı arasındaki değişim incelendiğinde bu değişimin 6360 Sayılı Kanun kaynaklı olduğu söylenebilir. 2012’de getirilen 6360 Sayılı Kanun’dan sonra bölgenin bir ilçe belediyesine bağlanması ile yapılaşma durumu değişmiştir. 2008 yılında onanmış imar planı, 2014’te kabul edilen 6360 Sayılı Kanun öncesinde incelenen bölgenin zaten konut gelişimi için ayrıldığı gösteriyor olsa da büyükşehir belediyesi olmanın getirmiş olduğu kentsel gereklilikler, bölgenin kentleşmesini hızlandırmıştır. 2013 görüntüleri incelendiğinde konut ve konutun gerektirdiği donatıların inşaatı başlamışken bu durum 2021 yılına gelindiğinde (Şekil 9) yerini tamamen yapılaşmış bir araziye bırakmıştır.

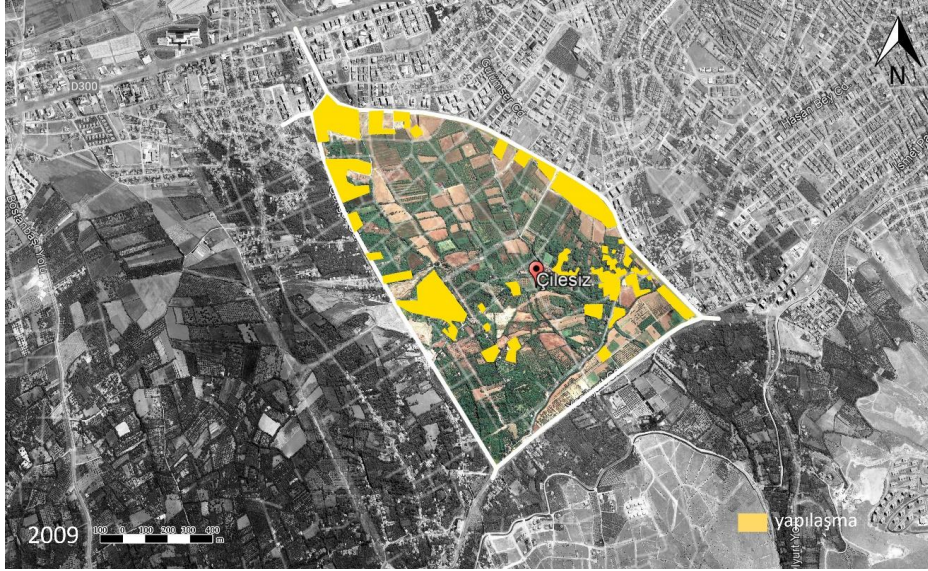

Figure 11. Çilesiz Mahallesi 2009 map (Anonim, 2021b) (Visualized by the author)

Şekil 11. Çilesiz Mahallesi 2009 yılı haritası (Anonim, 2021b) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

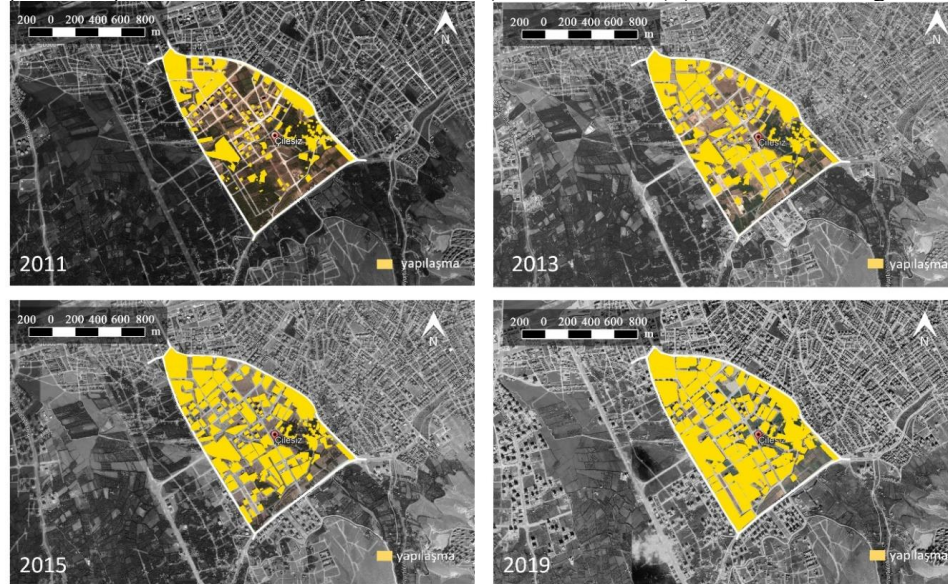

Figure 12. Building amounts on Çilesiz Mahallesi in 2011, 2013, 2015, 2019 (Anonim, 2021b) (Visualized by the author)

Şekil 12. Çilesiz Mahallesi 2011, 2013, 2015, 2019 Haritaları üzerinden yapılaşma miktarları (Anonim, 2021b) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

Çilesiz Mahallesi'nin son durumuna 2008 yılına ait 1/5000 imar planı (Şekil 9) ve 2021 Google Earth uydu görüntüleri (Şekil 14) üzerinden bakıldığında, gelişme konut alanına ayrılmış olan arazi miktarının yoğunluğu görülmektedir. Bu işaretlemeler ile yapılan hesaba göre toplam imar alanının % 92'si konuta ayrılmıştır.

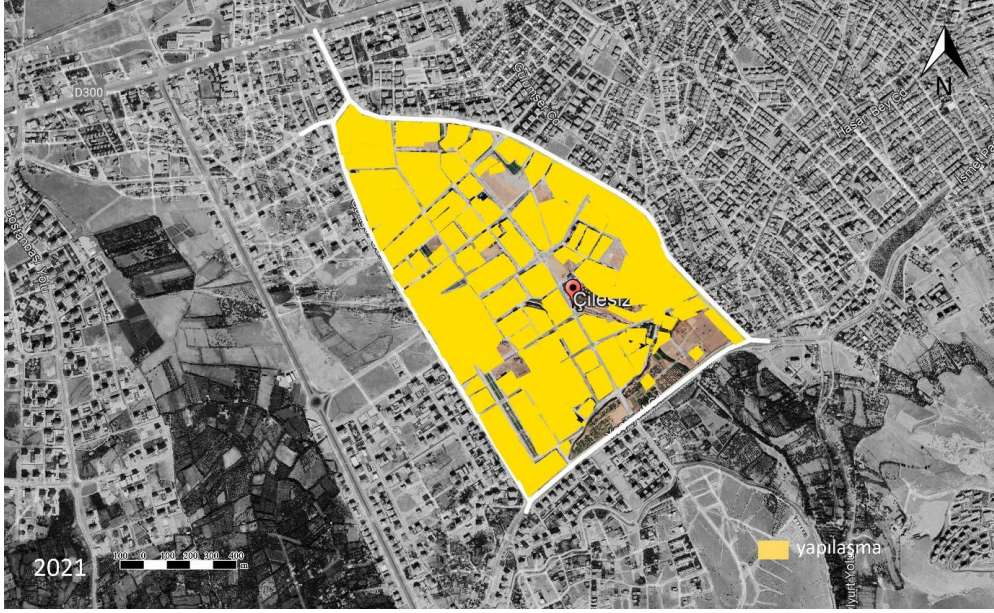

Figure 13. 2021's map of Çilesiz (Anonim, 2021b) (Visualized by the author)

Şekil 13. Çilesiz Mahallesi 2021 yılı haritası (Anonim, 2021b) (Yazar tarafından görselleştirilmiştir.)

Literatürden derlenen ve haritalarla desteklenen verilerde görüldüğü üzere tarım toprakları bulunduran bu mahalle; belediyeler ve bakanlıklar tarafından imarlı arsalarla dönüştürülmüştür. Tarım alanlarının kent ve kentli ihtiyaçları gerekçesi ile imara açılması üzerine Çilesiz Mahallesi özelinde ele alınan bu çalışmada sunulan risk ve önlemler, benzer özellik taşıyan mahalleler için de geçerlidir.

İmar planları ile kurgulanan kültürel mekânlarda, potansiyel gelişimin gerektirdiği endüstriyel üretim birimleri kurulur. Bu birimleri ise birimlere uygun idari organizasyonların varlığı takip eder (Güney ve ark., 2020). Belirtildiği üzere, kentli ihtiyaçlarından doğan kültürel mekân gelişimi yapılaşmayı artıracak, yapılaşma ise yeni arazilerin işlenerek/dönüştürülerek yeni kültürel mekânlar üretilmesi ihtiyacını doğuracaktır. Bu sebeple kentsel üretimler için uygun görülen alanlar ile tarımsal üretimler için uygun görülen alanlar arasındaki sınırlar, kent planlaması aşamasında titizlikle belirlenmelidir.

Kentsel alan sınırları fiziksel planlama bilimine dahil olan her türlü bilgi üretimini etkiler. Bu sebeple kentsel planlamaya ait kararların tüm bilimsel alanlara ait verilerin değerlendirilmesi ile verilmesi gerekmektedir. Kentsel gelişimin yol açtığı sonuçların kentteki doğal alanların yok olmasına sebep olması engellenmelidir (Güney ve ark., 2020). Kentleşme ile meydana gelen rant miktarının tarımsal üretimlere göre daha az risk içeriyor olması, kırsal alanlardaki toprakların birer arsa stoku olarak görülmesine ve imara açılmasına sebep olmaktadır (UNDP, 2021). Türkiye’de bulunan tarım alanları; tarımsal üretim dışında kentleşme, sanayi, turizm, enerji santrali ve endüstriyel tesisler, altyapı projeleri ve kamu yatırımları gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bu arazilerin geri dönüştürülemeyecek biçimde kullanımı, kısa vadede maddi kazanç ya da rant getiriyor olsa dahi uzun vadede telafi edilemeyecek bir sosyo-ekonomik olumsuzluk yaratacaktır (Karakuş ve ark., 2019). Bu şekilde imara açılan araziler, tarım arazisi olarak kullanıldıklarında kazanamayacakları bir ekonomik değer kazanmaktadır. Artan ekonomik değer, yetkili kurumları ve arsa sahiplerini tarımsal üretimi desteklemek yerine ekonomik kazanç sağlamaya yöneltmektedir. Kent merkezlerine yakın yerlerde bulunan tarım alanlarındaki ürünlerin verim ve kaliteleri, bölgede inşaat sektörünün gelişmesi sebebi ile azaldığından inşaat sektörünün gelişimi, bölgedeki tarım arazilerinin satış ve kira bedellerini artırırken tarımsal üretim yapanların azalmasına sebep olarak üretimi düşürmüştür (Gök ve Çıtak, 2021). Bu ise tarımsal anlamda ekonomik kayıplara yol açmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Kent ve kentli ihtiyaçları doğrultusunda yapılan yeni yasa ve düzenlemeler ile kentin idari sınırları üzerinde birçok değişiklik yapılmıştır. Çalışma; başta imar planları, 6360 Sayılı Kanun ve diğer yasal düzenlemeler ve kentsel planlama politikaları ile yaşanan kentsel değişikliklerin, Malatya İli Yeşilyurt İlçesi Çilesiz Mahallesi sınırlarında bulunan tarım alanları özelinde değerlendirilmesini içermektedir.

Yeşilyurt İlçesinde, yerel imar kararlarının Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiş olması, onama kalemlerinin sayısını azaltmıştır. Bu dönüşümler, kentsel gelişim anlamında olumlu olsa da tarım alanlarından vazgeçilmesini gerektirmektedir.

Nüfus artışı, yasa değişiklikleri ve planlama kararları gibi etkenler sebebi ile kentleşme hızını artırmıştır. Kentleşmeyi destekleyici yasalar ile büyükşehirlerde kentsel alanlar kırsal alanlar üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu baskı, kırsal alanların kentsel alana dönüştürülmesine sebep olacaktır. Bu dönüşüm, kentleşme açısından olumlu bir durum olarak görülse de kırsal alan varlığı, ürün yetiştirme ve doğal alanların korunması gibi konularda olumsuz etkiler yaratacağı açıktır. Bu sebeple öncelikle rantın kırsal alanı ele geçirmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Yapılan yasa ve düzenlemelerle kentsel alanlar üzerinde alınan kararlar, kentsel alanlar ile kırsal alanları bütünleştiren ve kent ve kırsal alanda yaşayan kesimin taleplerini karşılayan yaklaşımlar içermelidir. Malatya ilinde yaşanan nüfus artışı, hızlı kentleşme ve yüksek konut üretimi yaşanması sebebiyle kentteki tarım arazilerinin yeni yasa ve kanunlarla imara açıldığı görülmüştür. Bir araya getirilen veriler, tarım verimliliğini ifade eden toprak sınıfını belirtecek detayda olmasa dahi, alınan kararlar ve yapılan düzenlemelerin tarım alanlarını belirgin bir biçimde azalttığını göstermiştir. Bu sonuç, kentsel imar kararlarının tarımsal alanlar üzerinde oldukça etkili olması sebebi ile titizlikle ele alınmasının gerekliliğini göstermektedir.

Türkiye'de, tarım arazilerinin kentleşmeye açılması yaygın bir durumdur. Bu durumun önlenmesi için yapılmış olan yasal düzenlemeler yetersiz kalmaktadır. Bu durumun önlenmesi için yapılmış olan yasal düzenlemeler yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple mevcut yasa ve kanunlarda düzenleme yapılmalı ve kırsal alanlar için bir ihtiyaç programı oluşturulmalıdır. Oluşturulacak ihtiyaç programı beklenmedik gelişmeler karşısında geliştirilmeye açık olmalıdır. Mevcut yasa ve düzenlemelerin getirmiş olduğu olumsuz sonuçlara karşı çeşitli önlemler alınırken aynı zamanda tarım alanlarının korunması ve devamlılığının sağlanması için de harekete geçilmelidir. Kentsel yayılmanın kontrol altına alınabilmesi ve tarımsal üretimin artırılabilmesi için yerel halk ve belediyelerin dahil olduğu çeşitli çalışmalar yapılarak tarım alanlarının korunması konusundaki bilinçlilik düzeyi artırılmalıdır.

Büyükşehir belediyelerine tanınan nazım imar planlarında değişiklik yapma yetkisi, makalede öne çıkarılan problemlerin önceden tespit edilmesi ve engellenebilmesi için bir fırsattır. Bu doğrultuda belediyelerin planlama ekiplerinin imara açılan tarım arazileri hususunda yapacakları incelikli çalışmalar ve risk yönetimi önemlidir. Büyükşehir belediyelerinin hem kendi personeli hem de vatandaşları için verimli tarım arazilerinin varlığını ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere çeşitli bilgilendirme toplantıları, eğitimler ve etkinlikler düzenlemesi ve tarım arazilerindeki üretimin teşvik edilmesi konusunda çeşitli çalışmalar üzerine yoğunlaşması gerekmektedir.

Çalışmanın tüm bulguları bir araya getirildiğinde verilerin birbirlerini destekledikleri sonucuna varılmış ve başta imar planları ve 6360 Sayılı Kanun olmak üzere kent arazilerinin imara açılması üzerine yapılan yasa ve düzenlemeler, Çilesiz Mahallesi özelinde değerlendirilerek bu durumun tarım arazileri üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar tarım arazilerinin neredeyse yok olduğu bilgisini içerdiğinden, kentsel yayılmanın tarım arazilerine zarar vermesini engelleyecek ya da verilen zararın olumsuz etkilerini azaltacak önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma, Türkiye'nin 30 büyükşehir belediyesinden biri olan Malatya İli ve ilçelerinde gerçekleştirilen kentsel planlamanın, belediyeler ve diğer söz sahibi kurumlarca planlanan ve onanan planların öngördüğü biçimde gerçekleştiği ancak bu durumun başta tarım arazilerinin miktarının azalması olmak üzere çeşitli olumsuzluklara yol açtığı sonucunu ifade etmektedir. Çalışmada toplanan verilerin derlenmesi ile yıldan yıla değişimi gösterilen Çilesiz Mahallesi'nin tarım alanlarının 2009 ve 2021 yılları arası dönüşümü parsel kullanım amaçları üzerinden değerlendirildiğinde tarım alanlarının gelişme konut alanlarına ayrıldığı görülmektedir. Çilesiz Mahallesi, Malatya Ovasına dahil olan bir ekim alanı iken, şimdilerde kentin en yoğun nüfuslu ve göç alan, aynı zamanda konut arz ve talebinin çok yüksek olduğu bir mahalleye dönüşmüştür. Çilesiz Mahallesi sınırlarının 2012 ve öncesinde tamamen tarımsal üretim sağlamaya yönelik olduğu bilinirken yapılan hesaplamalarla 2021 yılına gelindiğinde mahalle toplam alanının geliştirme konut alanına ayrılmış olan miktarının %92 olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öncesinde tarımsal üretim sağlanan mahalle arazisinin tamamına yakını konut üretimine ayrılmıştır. Bu da bölgedeki tarım alanlarının zarara uğradığını hatta yok edildiğini göstermektedir. Bu durumun ele alındığı ölçek bir ilçe ile sınırlı olsa da birçok il ve ilçede görülüyor olması sebebi ile çok daha geniş alanlardaki üretimin etkilenmesi söz konusudur.

Bu çalışmada; “açılığa son”, “sorumlu üretim ve tüketim”, “karasal yaşam” adlı üç Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (UNDP, 2021)’nin temel destekleyicilerinden biri olan tarım uygulamalarının önemi vurgulanmaktadır. Tarımın öneminin anlaşılması ile kent merkezlerine yakın konumlarda bulunan tarım alanlarının üretime devam edebilmesi için birçok otoritenin harekete geçmesi gerekmektedir. Kentteki arazilerin toprak yapısına uygun biçimde kullanımı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından toplumdaki bireyler eğitilmeli ve çeşitli reklam, etkinlik, kampanyalarla toplumsal bilinç kazandırılmalıdır. Bu sorunların çözümü için, öncelikle idarelerin sorumluluk alması gerekmektedir. Geniş çaplı ve titiz bir yönetim planı ile bu idareler kırsal ve kentsel alanlar arasındaki dengenin kurulmasını sağlayabilecektir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Kaynaklar

- Akkar, Z., 2006. Kentsel dönüşüm üzerine Batı’daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*. 2: 29–38.
- Anonim, 2008. 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri. Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü. <https://mpgm.csb.gov.tr/gorev-i-1>, (02.03.2022).
- Anonim, 2021a. Google Earth. <https://earth.google.com/web>, (05.01.2022).
- Anonim, 2021b. Google Maps. <https://www.google.com/maps>, (05.01.2022).
- Anonim, 2021c. Malatya ili genel bilgiler. <http://www.malatya.gov.tr/>, (05.01.2022).
- Anonim, 2022a. Copernicus, <https://www.copernicus.eu>, (14.05.2022).
- Anonim, 2022b. Turkey’s LDN Decision Support System. <https://projectgeffao.users.earthengine.app/view/ldn-turkey>, (11.05.2022).
- Ayyıldız, M., Çiçek, A., Ayyıldız, B., 2016. 6360 sayılı büyükşehir yasasının kırsal kesime olası etkileri. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 5: 280–280.
- Bourdeau, L., 1999. National Report: Sustainable development and future of construction in France. France: Centre Scientifique Et Technique Du Bâtiment.
- Brueckner, J.K., 2000. Urban sprawl: diagnosis and remedies. *International Regional Science Review*. 23 (2): 160–171.
- DeGrove, J.M., Deborah, A.M., 1992. The new frontier for land policy: planning and growth management in the states. *Lincoln Institute of Land Policy*.
- Erbaş, A.E., 2018. İstanbul metropoliten alanında 1980 sonrası kentsel gelişme dinamikleri ve idari coğrafyada sınır değişiklikleri, Mehmet Akif Ersoy University, *Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*. 5 (1): 17–38.
- Ewing, R.H., 2008. Urban ecology: an international perspective on the interaction between humans and nature in Characteristics, Causes, and Effects of Sprawl: A Literature Review. 21 (2): 519–535.
- Frenkel, A., 2004. The potential effect of national growth-management policy on urban sprawl and the depletion of open spaces and farmland. *Land Use Policy*. 21 (4): 357–369.
- Gök, S.F.A., Çıtak, C.Ç., 2021. Konut politikalarının fiziksel yansımaları: Kadıköy örneği. *Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi*. 6 (1): 165–197.
- Güney, M. E., Parlatangiller, B., Ayer, M., 2020. The necessity of urban boundaries in planning legislation: a case study in Bilecik, Turkey. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Urban and Civil Engineering*. 14 (1).
- İrdem, İ., Mutlu, A., 2016. 6360 sayılı yasanın “kır-kent” kavramlarını muğlaklaştırması sorunu ve olası sonuçları, *KAYSEM* 10. 159-176.
- Karakuş, K., Karakuş, S., Çelikyürek, H., 2019. Ülke toprakları ve tarım arazilerinin bitkisel ve hayvansal üretim faaliyeti dışında kullanımı. *Journal of Animal Science and Products*. 2 (1): 84–90.
- Keleş, R., 2014. *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Koca, G., 1997. Türkiye’de imar planlamasında uygulama sorunları ve çözüm önerileri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Oktay, T., 2016. 6360 sayılı kanuna dayalı büyükşehir belediye reformunu anlama ve anlamlandırma. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS)*. 1: 71–131.
- Özgür, H., 2010. Metropoliten alanların Yönetimi deneyimi: büyükşehir belediyesi modelinin uygunluğu. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19 (3): 294-306.

- Özüpekçe, S., 2021. Malatya’da tarımsal arazi kullanımı ve kayısı tarımının önemi. *International Journal on Social Sciences*. 6 (1).
- Partigöç, N.S., 2018. Kentleşme sürecinde kırsal alanların mekânsal değişimi ve dönüşümü: Denizli Kenti Örneği. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*. 89–98.
- Sezgin, D., Varol, Ç., 2012. Ankara’daki kentsel büyüme ve saçaklanmanın verimli tarım topraklarının amaç dışı kullanımına etkisi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*. 29 (1): 273–288.
- TÜİK, 2022a. Türkiye İstatistik Kurumu, İnşaat ve konut istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Insaat-ve-Konut-116>, (05.01.2022).
- TÜİK, 2022b. Türkiye İstatistik Kurumu, Tarım istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111>, (05.01.2022).
- TÜİK, 2022c. Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus ve demografi istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>, (05.01.2022).
- UNDP, 2021. United Nations Development Programme, Sustainable Development Goals. <https://www.undp.org/tr/node/12306>, (05.01.2022).
- Üçer, A.G., Yenigül, S. B., Varol, Ç. 2018. Büyükşehir’den ‘Bütünşehir’e: yerel yönetim politikalarındaki değişimin kırsal alana etkileri. *İDEALKENT*. 12 (5): 26–59.
- World Commission on Environment and Development. *The Brundtland Report*. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- Yenigül, S.B., 2016. The role of urban agriculture and local authorities in protecting the agricultural land in metropolitan cities. *MEGARON/ Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*. 11 (2): 291–299.
- Yılmaz, V., Kaypak, Ş., 2017. 6360 sayılı yasa ile getirilen yeniliklerin yerel halk üzerindeki etkililiğinin ölçülmesi: Malatya Büyükşehir Belediyesi örneği. *International Journal of Academic Value Studies (Javstudies JAVS)*. 3 (15): 405–418.
- Zengin, O., 2013. Büyükşehir belediyesi sisteminin dönüşümü: son on yılın değerlendirmesi. *Journal of Chemical Information and Modeling*. 53(9). 1689–1699.